

УДК 336.225.642(477)

Андрющенко І.Є.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Гринь Ю.В.,
Запорізький національний технічний університет

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЇ МЕХАНІЗМУ ДОСЯГНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОМПРОМІСУ

Постановка проблеми. На даний час в Україні особливої актуальності набуло дослідження проблематики податкового адміністрування, оскільки від результативності та ефективності податкового адміністрування залежить стан податкових надходжень до бюджету, а звідси і спроможність держави вчасно та у належному обсязі оплачувати створення суспільних благ. З метою детінізації економіки та вдосконалення адміністрування податків в Україні згідно Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України (далі – ПКУ) щодо особливостей уточнення податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість (далі - ПДВ) у разі застосування податкового компромісу» впроваджено інститут податкового компромісу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням податкового адміністрування присвячено праці вітчизняних науковців та практиків: М. О. Куц, М. П. Кучерявенко, Є. М. Смичок, А. О. Полянничко, О. І. Столярська, О. О. Фелів, І. О. Білоус, В. П. Андрущенко, О. Д. Василик, Ю. Б. Іванов, В. М. Федосов та ін. Проте, не зважаючи на широке висвітлення у науковій літературі проблеми формування досконалої системи податкового адміністрування, до тепер не всі аспекти цієї складної та багатогранної проблеми з'ясовано та належно обґрунтовано. Зокрема, це стосується механізму досягнення податкового компромісу.

Постановка завдання. Мета статті полягає у розгляді дії механізму досягнення податкового компромісу, спрямованого на забезпечення режиму звільнення від юридичної відповідальності платників податків за зниження податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та/або ПДВ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податковий компроміс - це режим звільнення від юридичної відповідальності платників податків та/або їх посадових (службових) осіб за зниження податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та/або ПДВ за будь-які податкові періоди до 1 квітня 2014 року з урахуванням строків давності, встановлених статтею 102 Податкового Кодексу [7].

Підставою започаткування інституту податкового компромісу в нашій країні став позитивний досвід низки європейських країн щодо детінізації економіки та вдосконалення податкового законодавства [1, с. 12].

Аналогія податкового компромісу використовується як інститут податкових правовідносин в міжнародній практиці, тому така преференція для платників податків відповідає міжнародному досвіду (США, Німеччина, Ірландія, Великобританія). Саме цей метод у 1998 р. дав змогу Ірландії зібрати до бюджету суму, що дорівнювала приблизно 2,5% ВВП. Позитивним результатом може поділитись й Італія, де було задекларовано понад 100 млрд. євро та сплачено до бюджету близько 7% від легалізованих коштів, тобто 7 млрд. євро [3].

Результати досліджень зарубіжного досвіду свідчать, що механізм досягнення податкового компромісу в кожній країні відрізняється. Так, у деяких країнах він поширюється на території всієї держави, в інших стосується лише окремих федеративних утворень. Водночас в більшості держав досягнення податкового компромісу затверджується рішенням парламенту, а в деяких, зокрема в Швейцарії, він є предметом референдуму, і вже на його підставі приймається відповідне рішення щодо надання права податкової амністії або ж відмови у його наданні.

В ідеалі податкова амністія є стимулом до виведення капіталів із тіні в легальний товарообіг внаслідок сплати податків за зниженою ставкою зі звільненням від різних видів відповідальності. Окрім того, внаслідок податкової амністії та легалізації певних видів виведених за межі держави капіталів виникає додатковий стимул інвестицій в економіку за рахунок їхньої легалізації [5].

Згідно Податкового кодексу України, процедура податкового компромісу поширюється на:

1) випадки добровільного декларування платником податків занижених податкових зобов'язань з ПДВ та податку на прибуток у відповідних податкових звітних періодах до 1 квітня 2014 року (пункт 1 підрозділу 9 розділу XX ПКУ) [6];

2) випадки добровільного декларування платником податків занижених податкових зобов'язань у разі, коли у платника податків незалежно від процедури податкового компромісу за рішенням контролюючого органу розпочата документальна перевірка або складено акт за наслідками такої перевірки (пункт 7 підрозділу 92 розділу XX ПКУ) [6];

3) випадки, коли платник податків отримав податкове повідомлення-рішення, за яким податкові зобов'язання з податку на прибуток підприємств та/або ПДВ не узгоджені відповідно до норм Кодексу (пункт 7 підрозділу 92 розділу XX ПКУ) [6];

4) неузгоджені суми податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та/або ПДВ, визначені у податкових повідомленнях-рішеннях, щодо яких триває процедура адміністративного оскарження (пункт 7 підрозділу 92 розділу XX ПКУ) [6];

5) неузгоджені суми податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та/або ПДВ, визначених у податкових повідомленнях-рішеннях, щодо яких триває процедура судового оскарження (пункт 7 підрозділу 9 розділу XX ПКУ) [6].

Під досягненням компромісу розуміється сплата платником податків до бюджету сум податкових зобов'язань з ПДВ та/або податку на прибуток. Досягнення компромісу виключає необхідність складання протоколу про адміністративне правопорушення, якщо він не був складений, а також дає підстави суду для звільнення від адміністративної відповідальності [2].

Після досягнення податкового компромісу податкові зобов'язання, щодо яких проводилась вказана процедура, не підлягають оскарженню платником податків та їх розмір не може бути ним змінений в інших податкових періодах, а сума погашеного податкового зобов'язання з податку на прибуток та/або ПДВ у розмірі 95% внаслідок застосування податкового компромісу не враховується для визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств.

У разі досягнення податкового компромісу перевірки щодо податку на прибуток підприємств та/або ПДВ за уточненими операціями у наступних періодах за вказаними податками контролюючими органами не проводяться [7].

Механізм досягнення податкового компромісу подано на рис. 1.

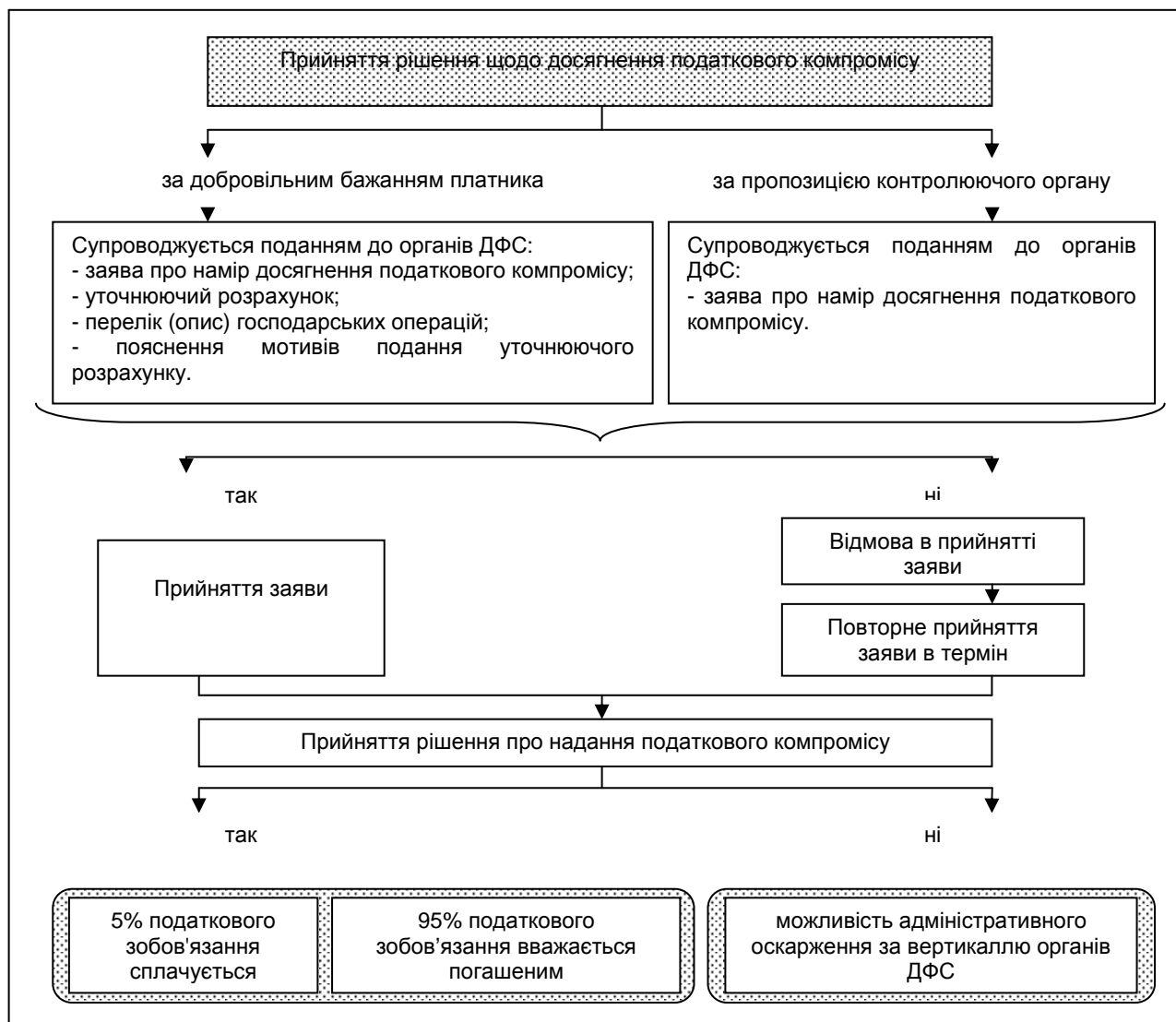

Рис. 1. Механізм податкового компромісу

Джерело : розроблено авторами

Для початку процедури застосування податкового компромісу, платник податків, який вирішив скористатися такою процедурою, може подати протягом 90 днів з дня набрання чинності Законом № 63 до контролюючого органу за основним місцем свого податкового обліку уточнюючі розрахунки з ПДВ та/або податку на прибуток підприємств за будь-які податкові періоди до 1 квітня 2014 року (з урахуванням строків давності, встановлених статтею 102 Кодексу), в яких визначає суму завищення витрат, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств та/або суму завищення податкового кредиту з ПДВ, та заяву, в якій платником податків зазначається інформація щодо мотивів подання уточнюючого розрахунку для застосування до нього процедури досягнення податкового компромісу.

Процедура досягнення податкового компромісу триває не більше ніж 70 календарних днів з дня, наступного за днем подання уточнюючого розрахунку [8].

При складанні уточнюючих розрахунків податкових зобов'язань для застосування податкового компромісу не враховуються суми коригувань податкового кредиту з ПДВ та/або витрат, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування податком на прибуток, відображених в уточнюючих розрахунках, які одночасно відповідають таким умовам:

- поданий у порядку, встановленому ст. 50 ПКУ після 01.04.2014 р. [6];
- уточнює показники податкових декларацій за звітні періоди, що передували 01.04.2014 р.;
- за результатами подання таких уточнюючих розрахунків було зменшено податкове зобов'язання (збільшене від'ємне значення) з податку на прибуток або з ПДВ за такі звітні (податкові) періоди.

Крім того, за результатами застосування податкового компромісу у платника податків не можуть виникати або збільшуватися помилково та/або надміру сплачені грошові зобов'язання.

Контролюючий орган протягом 10 робочих днів з дня, наступного за днем подання уточнюючого розрахунку та Заяви про компроміс, приймає рішення про необхідність або відсутність необхідності проведення документальної позапланової перевірки, про що повідомляє платника податків рекомендованим листом з повідомленням про вручення або особисто вручає платнику податків (його законному представнику чи уповноваженому представнику) під розписку.

Рішення приймається керівником контролюючого органу на підставі колегіального розгляду структурними підрозділами поданих платником матеріалів, що оформлюється відповідним протоколом.

День отримання платником податків рішення контролюючого органу про відсутність необхідності проведення документальної позапланової перевірки є днем узгодження податкового зобов'язання, визначеного в уточнюючому розрахунку, яке підлягає сплаті протягом 10 календарних днів з дня, наступного за днем узгодження.

Така документальна позапланова перевірка проводиться виключно з питань, які стосуються витрат, що враховуються при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств та/або суми завищення податкового кредиту з ПДВ, в межах процедури досягнення податкового компромісу.

Якщо контролюючий орган повідомив платника податків про відсутність необхідності проведення документальної позапланової перевірки, сума задекларованих зобов'язань вважається узгодженою [1, с. 15].

У разі прийняття рішення про необхідність проведення документальної позапланової перевірки контролюючий орган проводить таку перевірку та за її результатами:

- 1) приймає податкове повідомлення-рішення, у разі виявлення порушень платником податків вимог податкового законодавства, сплата грошового зобов'язання за яким здійснюється у розмірі 5% від суми податку, а інша частина – 95% вважається погашеною, у точу числі штраф і пеня;
- 2) складає довідку у разі відсутності таких порушень, що підтверджує правомірність визначення сум податкових зобов'язань в уточнюючому розрахунку.

Якщо платник податків розпочав процедуру адміністративного та/або судового оскарження податкового повідомлення-рішення, прийнятого на підставі акта документальної позапланової перевірки, складеного відповідно до пункту 3 підрозділу 92 розділу XX «Перехідні положення» Кодексу [6], то податковий компроміс не застосовується. У такому разі сплаті у встановлений Кодексом строк підлягає вся сума грошового зобов'язання, визначена у податковому повідомленні-рішенні.

Слід наголосити, що процедура податкового компромісу поширюється також на неузгоджені суми податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та/або ПДВ, визначених у податкових повідомленнях-рішеннях, щодо яких триває процедура судового та/або адміністративного оскарження, а також на випадки, коли платник податків отримав податкове повідомлення-рішення, за яким податкові зобов'язання не узгоджені відповідно до норм ПК. Досягнення податкового компромісу у такому разі здійснюється за заявою платника податків у письмовій формі до контролюючого органу про намір досягнення податкового компромісу. У таких випадках днем узгодження платником податків податкових зобов'язань, визначених у податковому повідомленні-рішенні, є день подання такої заяви до відповідного контролюючого органу. У разі несплати платником податків такого податкового зобов'язання у розмірі 5% в установлені кодексом строки сплати узгодженого податкового

зобов'язання, визначеного контролюючим органом, таке податкове зобов'язання вважається неузгодженим, а компроміс – недосягнутим.

Податковий компроміс вважається досягнутим після сплати платником податків узгоджених податкових зобов'язань згідно із законодавством України [7].

Результати роботи податкового компромісу за 2015 рік подано в табл. 1.

Таблиця 1

**Динаміка надходження грошових коштів до бюджету України
протягом 2015 року**

Результати податкового компромісу	січень-березень	квітень	травень
1. Платники податків, які вирішили скористатися податковим компромісом	2600	5119	6152
2. Кількість заяв, які отримали органи ДФС від платників податків	3200	6764	8174
3. Грошові кошти, що надійшли до бюджету України в результаті досягнення податкового компромісу, млн. грн	261,5	358,8	793,9

Джерело : розроблено авторами за даними [4]

Протягом січня-березня 2015 року майже 2,6 тис. платників податків вирішили скористатися законодавчим механізмом щодо досягнення податкового компромісу. Вони подали до органів ДФС понад 3,2 тис. заяв. В результаті досягнення податкового компромісу до бюджету надійшло 261,5 млн. грн. Протягом січня-березня фахівцями центру було надано 931 відповідь на запитання платників податків щодо зазначеної тематики.

Станом на квітень 2015 року перевагами застосування податкового компромісу вирішили скористатися 5119 платники податків. На той час від платників надійшло 6764 заяв до органів ДФС про намір щодо застосування цього механізму. Загалом, у результаті досягнення податкового компромісу до бюджету надійшло 358,8 млн. грн. [4].

Із загальної кількості поданих заяв 2236 заяв надійшло від платників податків з наміром досягнення податкового компромісу до неузгоджених сум податкових зобов'язань, щодо яких триває процедура адміністративного/судового оскарження.

Податковий компроміс було досягнуто по 1511 таких зверненнях, за результатами застосування якого до бюджету надійшло 138,1 млн. грн.

Серед платників податків, що забажали скористатись перевагами застосування податкового компромісу, виявилось чимало суб'єктів господарювання, щодо яких слідчими податкової міліції провадилось досудове слідство за фактами ухилення від сплати податків.

Перші результати звільнення від кримінальної відповідальності таких платників податків спростували окремі їх побоювання щодо можливого встановлення слідчими податкової міліції перешкод застосування положень Закону України №63-VIII. На квітень 2015 р. в результаті досягнення податкового компромісу закрито 170 кримінальних проваджень, у яких до бюджету сплачено майже 131 млн. грн.

Серед платників податків, щодо яких закривались кримінальні провадження, – великі будівельні гіпермаркети, підприємства енергетичної галузі, телекомунікаційної сфери тощо.

На 12 травня 2015 р. перевагами застосування податкового компромісу вирішили скористатися 6152 платники податків. Органи ДФС отримали від платників 8174 заяви про намір щодо застосування цього механізму. Загалом, у результаті досягнення податкового компромісу до бюджету надійшло 793,9 млн. грн. [4].

Висновки з проведеного дослідження. За результатами дослідження приходимо до висновку, що досягнення ефективного результату від набуття податкового компромісу можливе за наступних умов:

- механізм податкового компромісу повинен бути чітко та лаконічно обґрунтований у податковому законодавстві;
- податковий компроміс повинен встановлювати рівні умови для всіх платників податків.

Бібліографічний список

1. Куц М.О. Податковий компроміс як форма налагодження діалогу між фіскальними органами та платниками податків / М.О. Куц // Право знати все про податки і збори. – 2015. - № 11. – С. 12-16.
2. Ліга: Закон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>
3. Офіційний портал Богородухівської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bogodukhiv-rada.gov.ua/podatkovij-kompromis/>
4. Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sta-sumy.gov.ua>

5. Палій О.Л. Податковий компроміс як варіант податкової амністії / О.Л. Палій // Віче. – 2015. – № 6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info>
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей уточнення податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість у разі застосування податкового компромісу : Закон України № 63-VIII від 25.12.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/63-19>
8. Шкиль І.В. Податковий компроміс 2015 р. України / І.В. Шкиль [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://advocat-shkil.com.ua/publ/nalogi_i_sbory/nalogi_i_sbory/podatkovij_kompromis

References

1. Kuts, M.O. (2015), "A tax compromise as form of adjusting of dialogue is between fiscal organs and taxpayers", *Pravo znaty vse pro podatky i zbory*, no. 11, pp. 12-16.
2. *Liha: Zakon* [Guild: Law], available at: <http://www.ligazakon.ua> (access date September 24, 2015).
3. *Ofitsiyniy portal Bohodukhivskoi mikoi rady* [Official portal of Bogodukhov town council], available at: <http://bogodukhiv-rada.gov.ua/podatkovij-kompromis/> (access date September 29, 2015).
4. *Ofitsiyniy portal Derzhavnoi fiskalnoi sluzhby Ukrainy* [Official portal of State Fiscal Service of Ukraine], available at: <http://sfs.gov.ua> (access date September 27, 2015).
5. Palii, O.L. (2015), "Tax compromise as variant of tax amnesty", *Viche*, no. 6, available at: <http://www.viche.info> (access date October 07, 2015).
6. Verkhovna Rada Ukrainy (2010), *Podatkovyi kodeks Ukrainy (iz zminamy ta dopovnenniamy)* [Internal revenue code of Ukraine (with changes and additions)], dated 02.12.2010 no. 2755-VI, available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (access date October 04, 2015).
7. Verkhovna Rada Ukrainy (2014), *Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvosti utochnennia podatkovykh zobov'язan z podatku na prybutok pidpriemstv ta podatky na dodanu vartist u razi zastosuvannia podatkovoho kompromisu* [About making alteration in the Internal revenue code of Ukraine in relation to the features of clarification of tax obligations from an income tax enterprises and tax value-added in case of application of tax compromise], *Zakon Ukrainy* dated 25.12.2014 no. 63-VIII, available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/63-19> (access date September 25, 2015).
8. Shkyl, I.V. (2015), "Tax compromise of 2015 year Ukraine", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (access date October 06, 2015).

Андрющенко І.Є., Гринь Ю.В. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЇ МЕХАНІЗМУ ДОСЯГНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОМПРОМІСУ

Мета статті полягає у розгляді дії механізму досягнення податкового компромісу, спрямованого на забезпечення режиму звільнення від юридичної відповідальності платників податків за заниження податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та/або ПДВ.

Методика дослідження. У процесі дослідження застосовувалися як загальнонаукові, так і специфічні методи пізнання: методи логічного аналізу, синтезу, індукції і дедукції (при уточненні економічної сутності механізму досягнення податкового компромісу), аналізу (при оцінці ефективності дії механізму досягнення податкового компромісу), монографічний (при викладенні результатів дослідження), абстрактно-логічний метод (при узагальненні теоретичних положень, встановленні причинно-наслідкових зв'язків і формуванні висновків та пропозицій).

Результати. Розглянуто дію механізму досягнення податкового компромісу, спрямовану на забезпечення режиму звільнення від юридичної відповідальності платників податків за заниження податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств та/або ПДВ за будь-які податкові періоди до 1 квітня 2014 року з урахуванням строків давності, встановлених статтею 102 Податкового Кодексу. Проаналізовано результати запровадження механізму податкового компромісу протягом 2015 року.

Наукова новизна полягає у розгляді дії механізму досягнення податкового компромісу та визначенні умов, за яких може бути досягнуто найбільшого ефекту від його запровадження.

Практична значущість полягає в тому, що створення запропонованих умов дії механізму досягнення податкового компромісу сприятиме детінізації економіки та вдосконаленню системи адміністрування податків.

Ключові слова: податковий компроміс, податкова амністія, податкові періоди, звільнення від відповідальності, механізм досягнення податкового компромісу.

Andriushchenko I.Ye., Hryn Yu.V. ESTIMATION OF EFFICIENCY OF THE MECHANISM ACTION OF ACHIEVEMENT OF TAX COMPROMISE

Purpose consists in consideration of action of mechanism of achievement of the tax compromise sent to providing of the mode of release from legal responsibility of taxpayers for understating of tax obligations from an income tax enterprises and/or VATS.

Methodology of research. The study used as a general scientific and specific methods of learning: methods of logical analysis, synthesis, induction and deduction (in the refinement of the economic substance of mechanism of achievement of tax compromise), analysis (in the estimation of the efficiency of action of mechanism of achievement of

tax compromise), monographic (in the exposition of research results), the abstract-logical method (at generalization of theoretical positions, establishing causal relationships and forming conclusions and suggestions).

Findings. We investigated the action of mechanism of achievement of the tax compromise, sent to providing of the mode of release from legal responsibility of taxpayers for understating of tax obligations from an income tax enterprises and/or VATS for any tax periods to April, 1, 2014 taking into account the limitations set by the article 102 of Internal revenue Code. We did the analysis of results input of mechanism of tax compromise during 2015.

Originality in the consideration of action of mechanism of achievement of tax compromise and determination of terms for that it can be attained most effect from his input.

Practical value of the results of the study is that the creation of the offered conditions of action of mechanism of achievement of tax compromise will assist to dishadowing the economy and perfection of the system of administration of taxes.

Key words: tax compromise, tax amnesty, tax periods, release from responsibility, mechanism of achievement of tax compromise.

Андрющенко И.Е., Гринь Ю.В. ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЙСТВИЯ МЕХАНИЗМА ДОСТИЖЕНИЯ НАЛОГОВОГО КОМПРОМИССА

Цель статьи состоит в рассмотрении действия механизма достижения налогового компромисса, направленного на обеспечение режима освобождения от юридической ответственности налогоплательщиков за занижение налоговых обязательств по налогу на прибыль предприятий и/или НДС.

Методика исследования. В процессе исследования применялись как общенаучные, так и специфические методы познания: методы логического анализа, синтеза, индукции и дедукции (при уточнении экономической сущности механизма достижения налогового компромисса), анализа (при оценке эффективности действия механизма достижения налогового компромисса), монографический (при изложении результатов исследования), абстрактно-логический метод (при обобщении теоретических положений, установлении причинно-следственных связей и формировании выводов и предложений).

Результаты. Рассмотрено действие механизма достижения налогового компромисса, направленного на обеспечение режима освобождения от юридической ответственности налогоплательщиков за занижение налоговых обязательств по налогу на прибыль предприятий и/или НДС на протяжении любых налоговых периодов до 1 апреля 2014 года с учетом сроков давности, установленных статьей 102 Налогового Кодекса. Проанализированы результаты внедрения механизма налогового компромисса в 2015 году.

Научная новизна состоит в рассмотрении действия механизма достижения налогового компромисса и определении условий, при которых может быть достигнут наибольшего эффекта от его внедрения.

Практическая значимость состоит в том, что создание предложенных условий действия механизма достижения налогового компромисса будет способствовать детенизации экономики и усовершенствованию системы администрирования налогов.

Ключевые слова: налоговый компромисс, налоговая амнистия, налоговые периоды, освобождение от ответственности, механизм достижения налогового компромисса.